

Türk Dünyası Devletlerinde Siyaset ve İhracat İlişkisi Üzerine Tartışmalar

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ÖZÇELİK*
Doktorant Emrullah BARDAKÇI**

Özet

Bu çalışma, Türk dünyası devletlerinde siyaset ve ihracat ilişkisini tarihsel ve güncel perspektiflerden incelemektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan modern Türk devletlerine kadar uzanan süreçte, siyasi kararların ihracat üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Osmanlı döneminde tarım, ticaret, maliye ve para politikaları ihracatı şekillendirirken Küçük Kaynarca Antlaşması gibi tarihsel olaylar dış ilişkilerde dönüm noktaları yaratmıştır. Modern dönemde ise küreselleşme, ulus devletlerin ihracat politikalarını yeniden değerlendirmelerine yol açmış, milliyetçilik ve modernite gibi faktörler ihracat stratejilerini etkilemiştir. Makalede, Türk dünyası devletlerinin ortak dil, kültür ve tarihsel bağları ile bu bağların dış ticaret ve ekonomik iş birliği üzerindeki etkileri de ele alınmaktadır. Tarihsel ticaret yolları ve ekonomik karşılıklı bağımlılık, modern ticaret anlaşmaları ve ortaklıklarla birlikte Türk devletlerinin kalkınma ve refahında önemli gelişmeler oluşmasına katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, Ekonomik İş birliği, İhracat Stratejileri, Milliyetçilik, Modernite

Discussions on the Relationship Between Politics and Export in the Turkic World States

Abstract

This study analyses the relationship between politics and exports in the Turkic states from historical and contemporary perspectives. From the Ottoman Empire to the modern Turkish states, the effects of political decisions on exports are analysed. While agricultural, trade, fiscal and monetary policies shaped exports in the Ottoman period, historical events such as the Treaty of Küçük Kaynarca created turning points in foreign relations.

* Kırklareli Üniversitesi, Babaeski Meslek Yüksekokulu, ORCID: 0000-0001-6666-8976, oguzhanozcelik@klu.edu.tr

** İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, ORCID: 0000-0001-6163-7214, ekonometrist72@gmail.com

In the modern period, globalisation has led nation states to re-evaluate their export policies, and factors such as nationalism and modernity have influenced export strategies. In the article, the common linguistic, cultural and historical ties of the Turkic world states and the effects of these ties on foreign trade and economic cooperation are also discussed. Historical trade routes and economic interdependence, together with modern trade agreements and partnerships, have contributed to significant improvements in the development and prosperity of Turkic states.

Keywords: Turkic World, Economic Cooperation, Export Strategies, Nationalism, Modernity

Giriş

Türk dünyası devletlerinde siyaset ve ihracat arasındaki ilişkinin zengin bir tarihsel bağlamı vardır; siyasetin ticaret üzerindeki etkisi özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nda belirgindir (Uzun ve Afşar, 2019). Geniş toprakları ve stratejik ticaret yollarıyla tanınan Osmanlı İmparatorluğu, ekonomisini şekillendirmek için tarım, üretim, ticaret, maliye ve para politikalarında çeşitli araçlardan yararlanmış (Yay, 2019). Ayrıca 1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması gibi tarihi olaylar Osmanlı İmparatorluğu'nun dış ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuş, ihracat politikalarını ve ticari ilişkilerini etkilemiştir (Reyhan, 2005). Bu tarihsel arka plan, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki siyasi kararlarla ihracat faaliyetleri arasındaki karmaşık bağlantıyı vurguluyor. Fakat daha sonrasında Türk dünyasında modern ulus devletlerin kurulması, bölgedeki siyaset ve ihracat dinamiklerinde önemli değişikliklere yol açtı. Her biri kendine özgü siyasi ideolojilere ve ekonomik hedeflere sahip bu yeni ulus devletler ortaya çıktıkça, Türk devletlerindeki ihracat politikalarının gelişimi de bu değişen siyasi manzarayı yansıtmaya başladı. Türk dünyasının önemli oyuncularından biri olan Türkiye, 1930'lu yıllarda dış ticaretinde fazla ve açık dönemlerini de içeren dalgalanmalar

yaşadı (Uçar, 2020). Bu, yeni oluşan ulus devletlerdeki siyasi gelişmelerin ihracat stratejilerini ve ticaret sonuçlarını nasıl etkilediğini gösteriyor.

Türk devletlerindeki ihracat politikalarının evrimi, küreselleşmenin ulus devlet üzerindeki etkisi de dahil olmak üzere daha geniş küresel eğilimler tarafından daha da şekillendirilmiştir (Çalık Topuz, 2016). Küreselleşme önemli siyasi, ekonomik ve kültürel dönüşümleri beraberinde getirerek ulus devletlerin değişen uluslararası dinamiklere yanıt olarak ihracat düzenlemelerini ve stratejilerini yeniden değerlendirmesine yol açtı. Dahası, siyaset teorisi ve Uluslararası İlişkiler teorisindeki tartışmalar, Türk dünyasında ihracat politikalarını ve siyasi kararları şekillendirmede milliyetçilik ve modernitenin nasıl kesiştiğini anlamının önemini ortaya koymuştur. Türk dünyasındaki ülkeler siyaset ve ihracat arasındaki bu karmaşık kesişme noktalarında gezinirken altyapı sorunlarını ele almayı amaçlayan 1992 Zirvesi gibi girişimler, üye ülkeler arasındaki ekonomik iş birliğini ve ticari ilişkileri geliştirmeye yönelik süregelen çabaların altını çiziyor (Çınar ve Uzun, 2023). Bu çabalar, ilgili tüm uluslar için sürdürülebilir kalkınma ve refahı teşvik etmek amacıyla Türk dünyası içerisinde ekonomik entegrasyonu ve iş birliğini

teşvik etmeye yönelik sürekli odaklanmayı yansıtmaktadır (Kazancı, 2023). Tüm bunların yanı sıra ihracat ve uluslararası pazarlama stratejileri belirlenirken; küreselleşmenin getirdiği dönüşümlerin yanı sıra dijital dönüşümün de etkisi göz ardı edilmemelidir. Dijital pazarlamada yaşanan dönüşümler, metaverse gibi sanal ortamlar, ülkeler ve tüketiciler arasındaki mesafeleri kısaltmakta ve pazarlama stratejilerinin değişmesine neden olmaktadır (Cevher, 2023). Siyaset ve ihracat ilişkisi araştırılırken dijital çağın getirdiği değişimler de göz ardı edilmemelidir.

1. Türk Dünyası Devletlerinin Özellikleri ve Dış Ticarete Bağlı İlişkileri

1.1. Türk Dünyası Devletlerinin Ortak Özellikleri

Türk dünyası devletlerinin paylaştığı temel özelliklerden biri ortak olan Türk dili ve kültürüdür (Bıyıklı, 2018). Bu dilsel ve kültürel bağ, bu devletler arasında iş birliğini, dayanışmayı ve karşılıklı anlayışı teşvik eden birleştirici bir faktör olarak hizmet etmektedir (Türk Devletleri Teşkilatı, 2024). 1992 yılından bu yana düzenlenen “Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri” sonucunda ortaya çıkan siyasi iradeye dayanarak kurulan Türk Devletleri Teşkilatı, Türkçe konuşan ülkeler arasında iş birliği ve ortaklığın artırılmasını amaçlamaktadır (Türk Devletleri Teşkilatı, 2024a). 20. yüzyılın sonlarında SSCB'nin dağılmasıyla birlikte, Kafkasya ve Orta Asya'daki devletlerin yeni keşfedilen bağımsızlığı, Türkçe konuşan uluslar arasında artan bir iş birliği ve birlik sürecini başlattı (Akengin, 2017). Bu ortak dil ve kültürel miras, Türk dünyası devletleri arasındaki diplomatik, ekonomik ve sosyal ilişkilere güçlü bir temel oluşturmaktadır (Bardakçı, 2015).

Göçebe gelenekler ve yaşam tarzı, tarihsel olarak Türk dünyası devletleri arasında öne çıkan özellikler olmuş, toplumsal yapılarını ve etkileşimlerini şekillendirmiştir (Falay, 2017). Türk kabile toplumlarında yaygın olan eşitlikçi ve dayanışma odaklı yaşam tarzı, göçebe Türkler ve Moğollar arasındaki ilişkileri tarihsel olarak güçlendirmiş ve ticaret anlaşmalarını kolaylaştırmıştır. Eski Türkler, göçebe uygulamaları nedeniyle bazen ilkel bir medeniyet olarak yanlış yorumlansa da zengin kültürel geleneklere ve sofistike bir yaşam tarzına sahiptiler (UPA, 2015). Eski Türklerin göçebe yaşam tarzı, sadece kendi toplumlarını etkilememiş, aynı zamanda komşu medeniyetlerle etkileşimlerinin şekillenmesinde de rol oynamış, Bizans ve Sasani gibi varlıklarla ticari ilişkiler kurulmasına yol açmıştır. Bu göçebe miras, Türk devletlerinin kimliği ve tarihsel gelişimi üzerinde kalıcı bir etki bırakmıştır.

Türk dünyası devletlerini şekillendiren bir diğer önemli özellik ise İslam medeniyetinin etkisidir (Topsakal ve Zengin, 2021). İslam medeniyeti, ortak dini ve kültürel değerleri ile İslam'ı benimseyen milletlerin kimliğinin ve geleneklerinin tanımlanmasında önemli bir rol oynamıştır (Şemşek, 2020). Yüzyıllar boyunca Türkçeye dayalı göçebe bir yaşam tarzı sürdüren Türk halkı, İslam medeniyetinin unsurlarını toplumlarına entegre ederek Doğu ve Batı etkilerinin eşsiz bir karışımını yaratmıştır. Türk-İslam düşünce dünyasının oluşumu, Türk kültür ve medeniyetinin çeşitli yönlerinde açıkça görülmekte ve İslam medeniyetinin Türk devletleri üzerindeki kalıcı etkisini yansıtmaktadır (Göksu, 2023). Türk göçebe geleneklerinin İslami ilkelerle yakınsaması, Türk dünyasında farklı etkilerin senteziyle karakterize edilen farklı bir kültürel kimliğin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

1.2. Türk Dünyası Devletleri Arasında Dış Ticaret

Tarihsel ticaret yolları ve ağları, Türk dünyası devletleri arasında dış ticarete ilişkin ilişkilerin şekillenmesinde uzun süredir önemli bir rol oynamıştır (Kayhan, 2020). Örneğin İpek Yolu, Anadolu ve Akdeniz bölgesinden geçen, Asya ile Avrupa arasındaki ticareti kolaylaştıran önemli bir ticaret yolu olarak öne çıkıyor. Bu eski ağ, yalnızca mal alışverişini sağlamakla kalmadı, aynı zamanda bağladığı geniş topraklar arasında kültürel etkileşimleri ve fikirlerin yayılmasını da teşvik etti (PARAF, 2024). İpek Yolu'nun ticaret tarihindeki önemi abartılamaz, çünkü bugün Türk devletleri arasındaki dış ticaret dinamiklerini etkilemeye devam eden ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin temelini atmıştır (Şahin, 2020). Ekonomik karşılıklı bağımlılık ve iş birliği, Türk dünyasında dış ticarete ilişkin ilişkilerin temel unsurlarıdır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2024). Türkiye ve Orta Asya Türk Devletleri, Azerbaycan ile birlikte ekonomik bağların ve iş birliği girişimlerinin geliştirilmesinin karşılıklı yararlarının bilincindedir. Karşılıklı üst düzey ziyaretler, karma ekonomik komisyonlar ve stratejik iş birliği anlaşmaları gibi mekanizmalar aracılığıyla bu devletler, ekonomik karşılıklı bağımlılıklarını artırmayı ve ticaret, ulaşım ve enerji de dahil olmak üzere çeşitli sektörlerde iş birliğini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Topsakal ve Zengin, 2021; Karataş, 2015). Türk dünyası devletleri, diyalog ve iş birliğini ön planda tutarak, güçlendirilmiş ticari ilişkiler ve ortaklıklar yoluyla kendilerini sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınmaya konumlandırıyor. Modern ticaret anlaşmaları ve ortaklıklar, Türk dünyası devletleri arasındaki çağdaş dış ticaret ortamının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin Türkiye, ikili ekonomik ilişkileri geliştirme ve birçok cephede iş birliğini geliştirme konusundaki kararlılığını gösteren çok sayıda ülkeyle ticaret anlaşmaları yapmıştır. Bu anlaşmalar, Dünya Ticaret

Örgütü (DTÖ) gibi uluslararası kuruluşlara katılımın yanı sıra, ticari uygulamaları düzenlemek ve adil ekonomik etkileşimleri teşvik etmek için bir çerçeve sağlar. Bu devletler, Orta Asya-Güney Kafkasya platformu gibi platformlar aracılığıyla diyalog ve iş birliğine girerek aktif olarak ticaret ağlarını genişletmeye, pazar erişimini geliştirmeye ve kendi ekonomileri ve nüfuslarının yararına ortak ekonomik fırsatlardan yararlanmaya çalışıyorlar (Seyidoğlu ve Gönültaş, 2014).

1.3. Dış Ticaretin Türk Devletlerinin Kalkınmasına ve Refahına Etkisi

Dış ticaret, Türk devletleri arasında ekonomik büyüme ve kalkınmanın teşvik edilmesinde, ekonomik hedeflerine ulaşmalarında ve refahlarının artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Yılmaz ve Albayrak, 2023). Bu devletler, dış ticarete öncelik vererek ve ihracatı artırarak ekonomik faaliyetleri teşvik edebilir, yatırımları çekebilir ve iş yaratma ve gelir yaratma fırsatları yaratabilir. Karma Ekonomik Komisyon, çeşitli ülkelerle iş birliği yaparak ekonomik faaliyetlerin yönlendirilmesinde etkili olmuş ve Türk devletlerinin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmuştur. Ek olarak, iyi tanımlanmış ulaşım politikaları, yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda Türk devletlerinin ekonomik manzarasını daha da zenginleştirebilecek sosyal ve kültürel alışverişleri teşvik etme aracı olarak dış ticareti kolaylaştırmak için de gereklidir (Beşirli, 2016). Dış ticaret yoluyla gerçekleşen etkileşim aynı zamanda Türk devletleri arasında kültürel alışveriş ve çeşitliliği kolaylaştırarak zengin bir gelenek, dil ve gelenek dokusunu teşvik etmektedir (Kayhan, 2020). Türk devletleri tarihsel olarak Büyük İpek Yolu boyunca kültürel alışverişin şekillenmesinde önemli bir rol oynamış, geçtikleri

bölgelerin kültürel zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Türk devletleri, dış ticaret faaliyetlerine katılarak uluslar arasında kültürel çeşitliliği, karşılıklı anlayışı ve saygıyı teşvik ederek, daha birbirine bağlı ve kültürel açıdan daha canlı bir küresel topluluğa yol açmıştır. Dış ticaret, ekonomik ve kültürel boyutların yanı sıra, Türk devletlerinin diplomatik ilişkileri ve uluslararası nüfuzu üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir (Akçapa, 2023). Türk devletleri, çeşitli ülkelerle ticari anlaşmaları ve diplomatik bağları güçlendirerek uluslararası erişim ve nüfuzlarını genişletti ve küresel siyasi manzaranın şekillenmesinde önemli bir rol oynadı. Türkiye, özellikle Orta Asya ülkelerinin diplomatik ilişkiler kurarak ve küresel sahnede tanınmalarına destek sağlayarak uluslararası topluma entegre olmalarına yardımcı olmuştur. Bu diplomatik çabalar yalnızca ekonomik ortaklıkları güçlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda modern dünyada dış ticaretin, diplomasinin ve jeopolitik nüfuzun birbirine bağlı doğasını ortaya koyarak Türk devletlerinin genel uluslararası duruşunu ve nüfuzunu da artırıyor (Karataş, 2015).

2. Siyasi Kararlar ve İhracat

Türk dünyasında ihracat stratejilerinin şekillenmesinde hükümet politikaları önemli bir rol oynamaktadır (Topal, 2016). Devlet, teşvik politikaları ve ihracatı teşvik programları uygulayarak, ihracat faaliyetlerini teşvik etmek için serbest piyasa ekonomisine aktif olarak müdahale edebilir. Tarih boyunca Osmanlı İmparatorluğu da dahil olmak üzere çeşitli Türk devletleri ticaret ve ihracat konusunda farklı yaklaşımlar kullanmışlardır. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nda dış ticaret politikaları zaman içinde hem iç hem de dış faktörlerin etkisiyle gelişmiştir (Altunkaya, 2022). Bu politikalar ihracat gelirlerini artırmayı ve diğer bölgelerle ekonomik bağları güçlendirmeyi amaçlıyordu. Siyasi istikrar, Türk dünyasında dış ticaret

ilişkilerini ve ihracat fırsatlarını önemli ölçüde etkileyen bir diğer önemli faktördür. Siyasi istikrarın, ekonomik istikrarın sağlanması ve uluslararası ticaret için elverişli bir ortamın teşvik edilmesi için temel bir koşul olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Bir hükümetin istikrarı ve politikaları yabancı ortakların ve yatırımcıların güvenini etkileyerek ticaret anlaşmalarını ve ihracat hacimlerini etkileyebilir. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Tanzimat reformları ve ardından imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmaları, bölgenin ekonomisi ve ticaret dinamikleri üzerinde kayda değer etkiler yarattı (Yücel, 2023). Uluslararası ilişkiler ile ihracat fırsatları arasındaki karmaşık ilişki, siyasetin Türk dünyasında ticaret üzerindeki etkisini daha da vurgulamaktadır (Yıldırım ve Katılmış, 2020). Diplomatik ilişkilerdeki, ticaret anlaşmalarındaki ve jeopolitik olaylardaki değişimler, bir devletin ihracat potansiyeli ve pazara erişimi üzerinde derin etkiler yaratabilir. Örneğin, Kyoto Protokolü'nün imzalanması, Avrupa Birliği ile müzakereler, bölgesel ittifaklardaki değişiklikler gibi olaylar, yıllar içinde Türk devletlerinin ihracat stratejilerini etkilemiştir. Türk dünyasındaki devletler, uluslararası ilişkilerin karmaşık ortamında gezinerek ihracat stratejilerini, ortaya çıkan fırsatlardan yararlanacak ve potansiyel zorlukları azaltacak şekilde uyarlayabilirler.

2.1. Siyasi Kararların İhracat Stratejilerine Etkisi

Hükümet düzenlemeleri ve politikaları, Türk dünyasında ihracat önceliklerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Özel ve Aziz, 2018). Buna bağlı olarak gelişen Tarifeler ve ticaret anlaşmaları dünya çapındaki ülkeler için ihracat stratejilerini şekillendirmede başı çekmektedir (Karataş, 2015). Tercihli

tarife anlaşmaları ve vergi oranlarının düşürülmesi gibi konular ikili ticareti kolaylaştırabilir, bu da ihracat fırsatlarının artmasına ve ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin iyileşmesine yol açabilir. Örneğin, Türkiye'nin serbest ticaret anlaşmaları yaptığı ülkelere yönelik ihracat rakamlarında ciddi bir artış görülmesi, bu tür anlaşmaların ihracat faaliyetleri üzerindeki olumlu etkisini ortaya koyuyor (Doğan ve Uzun, 2014). Bener şekilde tarım, imalat veya teknoloji gibi kilit sektörlerde belirli ihracat önceliklerinin belirlenmesi, ekonomik büyümeyi ve uluslararası ticareti teşvik etmeyi amaçlayan hükümet girişimleri tarafından yönlendirilebilir (Bilgin, 2005). Hükümetler, net yönergeler ve düzenlemeler belirleyerek işletmelerin ihracat faaliyetlerini geliştirmeleri ve genişletmeleri için elverişli bir ortam yaratabilir ve sonuçta bölgenin genel ekonomik performansını etkileyebilir. Ek olarak, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), siyasi kararların ticaret dinamikleri üzerindeki etkisini vurgulayarak, uluslararası ticareti düzenlemede ve ticaretin liberalizasyonunu teşvik etmede tarihsel olarak hayati bir rol oynamıştır (Parlı, 2015). Siyasi istikrar, ticari güveni ve dolayısıyla ihracat stratejilerini etkileyen önemli bir faktördür. İstikrarlı bir ekonomik, sosyal ve politik iklim, işletmeler arasında güveni teşvik ederek yatırımı, üretimi ve ihracat faaliyetlerini teşvik eder. Bunun aksine, siyasi kriz ve istikrarsızlık dönemleri dış ticaret hacmini olumsuz yönde etkileyebilir ve ihracat operasyonlarını sektöre uğratabilir (Karaçor ve Atabey, 2014). Bunun tersine, açık politikalar, tutarlı düzenlemeler ve komşu ülkelerle barışçıl ilişkilerle karakterize edilen istikrarlı bir siyasi ortam, ihracatçıların gelişmesi için uygun bir ortam sağlayabilir (Özcan, 2023). Örneğin, Türkiye ekonomisinin 1980'lerden bu yana istikrarsızlık ve güven sorunlarıyla ilgili zorluklarla karşı karşıya kalması, siyasi faktörlerin ihracata yönelik

ekonomi politikalarını ve stratejilerini nasıl önemli ölçüde etkileyebileceğini ortaya koyuyor (Çalışkan, 2023). Türk siyasi hayatındaki istikrar ve ilerleme dönemi, tarihsel olarak artan ticaret fırsatları ve ekonomik büyüme ile ilişkilendirilmiştir. Türk dünyasındaki ülkeler, siyasi istikrarı ön planda tutarak ve ticari faaliyetler için elverişli bir ortamı teşvik ederek, ihracatta rekabet güçlerini artırabilir, yabancı yatırımları çekebilir ve sonuçta bölgenin genel ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilir. Ayrıca sürdürülebilir ihracat büyümesi için elverişli bir ortam yaratabilir.

Hükümet düzenlemeleri ve ihracat politikaları, bir ülkenin ihracat ortamının şekillenmesinde etkilidir. Hükümetler tarafından oluşturulan düzenleyici çerçeve, şirketlerin uluslararası ticaret operasyonlarını nasıl stratejilendireceklerini etkileyerek ihracat faaliyetlerini kolaylaştırabilir veya engelleyebilir. Örneğin, Türkiye'nin önemli bir ticaret ortağı olan Irak gibi ülkelerle artan ekonomik faaliyetleri, dış ticaret ilişkilerinin ve ihracat artışının desteklenmesinde hükümet düzenlemeleri ve politikalarının önemini vurgulamaktadır (Karataş, 2015). Siyasi kararların ihracat stratejileri üzerindeki etkisini anlamak, işletmelerin dinamik küresel ticaret ortamında etkili bir şekilde hareket edebilmesi ve ortaya çıkan ticaret fırsatlarından yararlanabilmesi için çok önemlidir. Ayrıca Diplomatik ilişkiler ve ticari anlaşmalar Türk dünyasında ihracat stratejilerini etkileyen ayrılmaz faktörlerdir. Ülkeler arasındaki diplomatik bağların niteliği ve ticaret anlaşmalarının varlığı ihracat fırsatlarını kolaylaştırabilir veya engelleyebilir. İkili ticaret anlaşmaları, bölgesel ticaret bloğu üyelikleri ve uluslararası ticaret örgütlerine katılım, ihracat ortamının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, ticari anlaşmazlıklar veya diplomatik ilişkilerdeki aksaklıklar, ihracat hacimleri ve pazara erişim

üzerinde doğrudan etkiye sahip olabilir; bu da siyaset ile ihracat performansı arasındaki karşılıklı bağlantıyı vurgular (Kazancı, 2021). Türk dünyasındaki ülkeler, güçlü diplomatik ilişkileri geliştirerek ve karşılıklı yarar sağlayan ticaret anlaşmaları yaparak ihracat potansiyellerini artırabilir ve pazar erişimini genişletebilir.

2.2. İhracat Stratejilerini Etkileyen Politik Faktörler

Jeopolitik çatışmalar ve ticaret kısıtlamaları, uluslararası ticarete engeller oluşturarak ve yerleşik tedarik zincirlerini aksatarak ihracat stratejilerini önemli ölçüde etkileyebilir. Ülkeler veya bölgeler arasındaki çatışmalarla ilgili siyasi kararlar, ticari ambargoların, tarifelerin veya yaptırımların uygulanmasına yol açarak mal ve hizmetlerin sınırlar arası akışını etkileyebilir. Örneğin, normatif değerlere öncelik vermesiyle bilinen Avrupa Birliği (AB), bazen ticaret politikalarında maddi çıkarlarını ön planda tutabilir ve bu da siyasi ideolojiler ile ekonomik hususlar arasındaki karmaşık etkileşimi ortaya çıkarabilir (Bozkaya ve Kıncal, 2020). Bu kısıtlamalar yalnızca malların doğrudan ihracatını etkilemekle kalmıyor, aynı zamanda pazara erişimi, üretim maliyetlerini ve küresel pazardaki genel rekabet gücünü de etkiliyor. Siyasi ideolojiler ve ticari ilişkiler, ihracat stratejilerinin ve uluslararası ticaret dinamiklerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir ülkenin siyasi ideolojisinin ticari ortaklarıyla uyumlu hâle getirilmesi, iş yapma, ticaret anlaşmaları müzakere etme ve anlaşmazlıkları çözme kolaylığını etkileyebilir. Örneğin, Türkiye ve İran'ın Suriye ve Irak gibi bölgelerde artan varlığı, onların siyasi nüfuzunu ve kaynak tahsis stratejilerini yansıtabilir ve bu da diğer ülkelerle olan ticari ilişkilerini etkileyebilir. Ticari ortaklar arasındaki siyasi ideolojilerin uyumluluğu veya farklılığı,

uluslararası ticarete diplomatik uyumun önemini vurgulayarak ihracat fırsatlarını kolaylaştırabilir veya engelleyebilir (Çınar, 2010). Ülkeler arasındaki diplomatik ilişkiler yeni ihracat fırsatları yaratabilir ve ticaret politikalarının stratejik yönünü şekillendirebilir (Karataş, 2015). Güçlü diplomatik bağlar kurmak ve ticari ortaklarla olumlu ilişkiler geliştirmek, işbirlikçi ticaret anlaşmalarına, pazar genişlemelerine ve karşılıklı yarar sağlayan ekonomik ortaklıklara kapı açabilir. Örneğin, Türkiye, tam bir siyasi eksen değişikliğini hedeflemekle birlikte, aktif olarak yeni işbirlikçi ve stratejik ilişkiler kurma arayışında olup, ihracat beklentilerini ve ekonomik büyümeyi artırmada diplomatik çabaların önemini vurgulamaktadır (Torun ve İlgün, 2018). Ülkeler, diplomatik kanallar aracılığıyla ticari ilişkileri istikrara kavuşturarak ve ekonomik kalkınmayı teşvik ederek, ticaretin genişlemesi ve sürdürülebilir ihracat stratejileri için elverişli bir ortam yaratabilirler (Bozkaya ve Kıncal, 2020).

2.3. İhracat Üzerindeki Siyasi Etkilerin Üstesinden Gelmeye Yönelik Stratejiler

Siyasi kararların ihracat stratejileri üzerindeki etkisini yönetmede etkili yaklaşımlardan biri ihracat pazarlarının çeşitlendirilmesidir (Şimdi ve Şeker, 2018). Şirketler, ihracat faaliyetlerini birden fazla pazara yayarak herhangi bir ülkedeki siyasi istikrarsızlık veya ticari anlaşmazlıklara karşı hassasiyetlerini azaltabilir. Çeşitlendirme yalnızca belirli bölgelerdeki siyasi değişikliklerle ilişkili riskleri en aza indirmekle kalmaz, aynı zamanda işletmelerin çeşitli pazarlarda ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmasına da olanak tanır. Bu strateji, şirketlerin siyasi ortamlardaki dalgalanmalar karşısında bile daha istikrarlı bir ihracat performansı sürdürmelerine olanak tanıyor (Kaplan ve Bolat, 2023). Lobcilik ve savunuculuk

çabalarına katılmak, ihracat faaliyetleri üzerindeki siyasi etkilerden kurtulmak isteyen şirketler için de önemli bir strateji olabilir. İşletmeler, siyasi sürece aktif olarak katılarak ve serbest ticareti ve pazar erişimini destekleyen politikaları savunarak, ihracat stratejilerini doğrudan etkileyen karar alma süreçlerini etkileyebilir. Lobi çalışmaları, düzenlemelerin, ticaret anlaşmalarının ve hükümet politikalarının şirketin ihracat çıkarlarına uygun şekilde şekillendirilmesine yardımcı olabilir. Politika yapımcılar ve hükümet yetkilileriyle güçlü ilişkiler kurmak, şirketlere yaklaşan siyasi gelişmelere ilişkin değerli bilgiler sağlayabilir ve ihracat stratejilerini potansiyel değişikliklere uyum sağlayacak şekilde proaktif bir şekilde ayarlamalarına olanak sağlayabilir. Risk yönetimi ve acil durum planlaması, siyasi kararların ihracat faaliyetleri üzerindeki etkisinin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Erdal, 2017). Şirketler, ticaret politikalarındaki, tarifelerdeki veya yaptırımlardaki değişiklikler gibi potansiyel politik riskleri belirleyerek bu zorlukları etkili bir şekilde ele almak için acil durum planları geliştirebilirler. Alternatif tedarik zincirleri oluşturmak, ürün tekliflerini çeşitlendirmek ve politik risklere karşı sigortayı güvence altına almak gibi risk yönetimi stratejilerini uygulamak, şirketlerin politik ortamdaki belirsizlikleri aşmasına yardımcı olabilir. Proaktif risk değerlendirmesi ve acil durum planlaması, işletmelerin siyasi değişikliklere hızla yanıt vermesini ve ihracat operasyonlarını aksaklıklardan korumasını sağlayarak değişen siyasi dinamikler karşısında süreklilik ve dayanıklılık sağlar.

3. Türk Dünyasında Siyaset ve İhracat Arasındaki Etkileşime İlişkin Tartışmalar

Türk dünyasındaki en önemli tartışmalardan biri, ihracat politikalarının şekillendirilmesinde ekonomik milliyetçilik ile küreselleşme arasındaki denge etrafında dönüyor (Çalık

Topuz, 2016). Ekonomik milliyetçilik yerli endüstrilere öncelik vermeyi ve ulusal çıkarları korumayı vurgularken, küreselleşme küresel ölçekte birbirine bağlılığı ve serbest ticareti teşvik etmektedir (Batmaz vd., 2011). Bu tartışma genellikle Türk dünyasındaki ülkelerin yerel sanayileri geliştirmek ve uluslararası ticarete girmek arasında geçiş yapmak zorunda kaldığı ihracat stratejileri bağlamında yaşanıyor. Bu iki yaklaşım arasındaki gerilim, ticaret anlaşmaları, tarifeler ve ekonomik ortaklıklara ilişkin kararları etkileyerek bölgedeki politika ve ihracat arasındaki karmaşık etkileşimi vurguluyor.

Türk dünyasındaki ülkeler için ihracat fırsatlarının şekillenmesinde siyasi ittifaklar önemli bir rol oynamaktadır. Türk dünyasındaki milletler arasındaki iş birlikleri ve ortaklıklar yeni pazarlara kapı açabilir, ticaret anlaşmalarını kolaylaştırabilir ve ekonomik iş birliğini geliştirebilir. Türk Sanayicileri ve İş adamları Derneği (TÜSİAD) gibi kuruluşlar, toplumsal barışı ve uzlaşmayı teşvik ederken ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik etmek için bölgesel ve sektörel potansiyellerden yararlanmayı amaçlamaktadır. Ancak ortak ülkeler arasındaki farklı siyasi gündemler ve öncelikler ticari ilişkileri ve ihracat stratejilerini etkileyebileceğinden, siyasi ittifakların ihracat fırsatları üzerindeki etkisi de karmaşıklıklara neden olabilir. Bu dinamikler Türk dünyasında siyaset ve ihracat arasındaki karmaşık ilişkiyi vurguluyor.

Siyasi gündemleri ekonomik önceliklerle dengelemek, ihracat politikalarını formüle ederken Türk dünyasındaki devletler için sürekli bir zorluktur. Hem politik hem de ekonomik olarak bölgesel yönetime ilişkin tartışmalar, bu ülkelerde ulusal kimlik, milliyetçilik ve sosyal uyum konusundaki tartışmaları ateşleyebilir. Siyasi hedefleri ekonomik hedeflerle uyumlu

hâle getirme ihtiyacı, ihracat stratejilerinin yalnızca ekonomik büyümeyi desteklemekle kalmayıp aynı zamanda ulusun değerlerini ve çıkarlarını da yansıtmalarını sağlamak için dikkatli bir yönlendirmeyi gerektirir. Türk dünyasındaki ülkeler ihracatta rekabet güçlerini artırmaya ve küresel pazarlardaki varlıklarını genişletmeye çalışırken, siyasi mülahazaları ekonomik zorunluluklarla uzlaştırmak, ticaret politikalarının kritik bir yönü olmaya devam ediyor.

Sonuç olarak, Türk dünyası devletlerinde siyaset ve ihracat arasındaki karmaşık ilişkinin zaman içinde gelişen zengin bir tarihsel bağlamı vardır. Osmanlı İmparatorluğu'nda siyasetin ticarete etkisinden, modern ulus devletlerin kurulmasına ve Türk ülkelerindeki ihracat politikalarının gelişimine kadar siyasi kararlar, ihracat stratejilerinin şekillenmesinde her zaman önemli bir rol oynamıştır. Hükümet politikalarının ihracatın teşviki üzerindeki etkisi, dış ticaret ilişkilerinde siyasi istikrarın önemi ve uluslararası ilişkilerin ihracat fırsatları üzerindeki etkisi, bu ilişkinin karmaşıklığını vurgulamaktadır. İhracat politikalarında ekonomik milliyetçilik ile küreselleşme arasındaki tartışmalar, ihracat fırsatlarında siyasi ittifakların rolü ve siyasi gündemleri ekonomik önceliklerle dengeleme zorluğu, Türk dünyasında siyaset ve ihracat arasındaki incelikli etkileşimin altını daha da çiziyor. Bu tartışmalar devam ederken, siyasi kararların Türk dünyası devletlerinin ortak yararına olacak şekilde ihracat stratejilerini desteklemesi ve geliştirmesi için hassas bir dengenin kurulması gerektiği ortadadır.

3.1. Türk Dünyasında Siyasetin ve İhracatın Tarihsel Bağlamı

Türk dünyasında siyasetin ve ihracatın tarihsel bağlamı, çeşitli bölgeleri birbirine bağlayan ve siyasi dinamikleri etkileyen ilk ticaret yollarına kadar uzanmaktadır (Yıldırımıldal, 2022). Antik çağlarda İpek

Yolu gibi ticaret yolları, farklı medeniyetler arasındaki ticareti kolaylaştırmada, siyasi ilişkileri şekillendirmede ve kültürel alışverişi teşvik etmede çok önemli bir rol oynadı. Bu ticaret yolları yalnızca mal alışverişine izin vermekle kalmıyor, aynı zamanda fikirlerin, teknolojilerin ve siyasi etkilerin yayılması için de kanal görevi görüyordu. Bu dönemde siyaset ve ihracat arasındaki etkileşim, Türk dünyasında gelecekteki ekonomik ve diplomatik ilişkilerin temelini attı. Osmanlı İmparatorluğu'nun ticari uygulamaları ve siyasi stratejileri de Türk dünyasında siyaset ve ihracat arasındaki etkileşimin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır (Yay, 2019). Osmanlı İmparatorluğu kıtalara yayılan geniş ticaret ağlarına sahip büyük bir ekonomik güçtü. Ticaret yolları diplomatik anlaşmalar ve askeri ittifaklar yoluyla korunduğu için ticari uygulamaları siyasi mülahazalarla iç içe geçmişti. Ek olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik yapısı, dış ticaret politikalarını etkilemiş ve dönemin daha geniş ekonomi anlayışını ve siyasi hedeflerini yansıtmıştır (Yücel, 2023). Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İttihatçı kadro, siyaset ile ekonomik kalkınma arasındaki yakın ilişkiyi daha da ortaya koyarak, "burjuva ulus-devlet modeli"ne dayalı ekonomik ve sosyal yapıları modernleştirmeye çalıştı (Reyhan, 2005).

Modern zamanlarda, Türk ülkelerindeki siyasi sistemler ve ihracat politikaları, küreselleşmenin ve uluslararası ilişkilerin gelişen dinamiklerini yansıtacak şekilde birbirleriyle bağlantılı olmaya devam etmektedir (Çalık Topuz, 2016). Türk dünyasındaki ülkeler ekonomik büyümelerini artırmak ve küresel sahnede siyasi nüfuzlarını güçlendirmek amacıyla ihracat odaklı stratejiler geliştirmişlerdir. Özellikle fikri mülkiyet konusunun önemsenmesi Türk

devletlerinin ihracatı arttırmak istemesinden kaynaklanmaktadır (Bardakçı ve Barut, 2021). Örneğin Türkiye, ekonomik gücünü bir diplomasi aracı olarak kullanarak kültürel ve siyasi ilişkileri geliştirmek için ekonomik temelli bir Doğu Asya politikası uyguladı. Üstelik Soğuk Savaş sonrası dönemde, Türk ülkelerinin Cumhuriyetlerindeki dil politikaları ile siyasi düşünceler arasındaki etkileşime vurgu yapılarak ticaret dinamiklerinin yeniden yapılandırıldığı görüldü (Kazancı, 2021). Buna en iyi örneklerden bir tanesi ise Nazım Hikmet'in fikirlerinin Sovyet Rusya'sında sosyalizmi yaymak için kullanılması ile görülebilir (Bardakçı, 2024). Devam eden bu tartışma, Türk dünyasında siyaset ve ihracat arasındaki karmaşık ilişkinin altını çiziyor ve ekonomik diplomasinin ve uluslararası ticaret anlaşmalarının çok yönlü doğasına dikkat çekiyor.

3.2. Siyasi Çıkarlar ile İhracat Faydaları Arasındaki Dengeye İlişkin Tartışmalar

Türk dünyasında siyaset ve ihracat arasındaki etkileşime ilişkin süregelen tartışmalar, çoğunlukla ticaret politikalarında milliyetçilik ile küreselleşme arasındaki denge etrafında yoğunlaşıyor (Çalık Topuz, 2016). Milliyetçilik, ulus devletin çıkarlarını ön planda tutmayı, yerel sanayiye teşvik etmeyi ve iç pazarları korumayı vurgular. Öte yandan küreselleşme, birbirine bağlılığı, serbest ticareti ve uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasını savunmaktadır. Bu iki ideoloji arasındaki çatışma ihracat düzenlemeleri, tarifeler ve ticaret anlaşmalarına ilişkin siyasi kararları etkileyebilir. Milliyetçilik ile küreselleşme arasında bir denge kurmak, Türk politika yapıcıların ulusal çıkarları korurken ekonomik büyümeyi sağlamaları açısından hayati önem taşıyor.

Türk dünyasındaki ihracat uygulamalarını çevreleyen tartışmalarda çevresel kaygılar da önemli bir tartışma konusu olarak ortaya

çıkmıştır (Dilek, Küçük ve Özdirek, 2017). Küresel ölçekte çevre sorunlarının doğası ve uluslararası ticaretin serbestleştirilmesinin çevre sorunları üzerindeki etkisi, mevcut ihracat uygulamalarının sürdürülebilirliğine ilişkin soruları gündeme getirmiştir. Paydaşlar, mal ve hizmet ihracatında giderek daha çevre dostu yaklaşımlar talep ediyor. Ekonomik çıkarlarla çevresel sürdürülebilirliği dengelemek, politika yapıcıların ihracatla ilgili kararların çevre ve gelecek nesiller üzerindeki uzun vadeli sonuçlarını dikkate almasını gerektiren karmaşık bir sorundur. Şeffaflık ve hesap verebilirlik, Türk dünyasında ihracata ilişkin siyasi kararların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dünya Bankası, ihracatla ilgili faaliyetlerde açık ve etik karar alma süreçlerine duyulan ihtiyacın altını çizerek, kurumsal yönetimde şeffaflığın ve hesap verebilirliğin önemini vurgulamaktadır. Ticaret anlaşmalarında, ihracat düzenlemelerinde ve siyasi kararlarda şeffaflığın sağlanması, paydaşlar arasındaki güveni artırabilir ve daha kapsayıcı ve adil bir ticaret ortamını teşvik edebilir. Türk politika yapıcılar, iyi yönetim ve hesap verebilirlik ilkelerini destekleyerek yolsuzluk, adil olmayan uygulamalar ve ihracatla ilgili faaliyetlerdeki denetim eksikliğinden kaynaklanan riskleri azaltabilir ve sonuçta daha sürdürülebilir ve eşitlikçi bir ihracat ekosistemini teşvik edebilir.

Sonuç

Türk dünyası devletleri, ortak Türk dili ve kültürü, göçebe gelenekleri, İslam medeniyetinin etkisi gibi ortak özelliklere sahiptir. Bu benzerlikler tarihsel olarak dış ticaretle ilgili güçlü ilişkileri teşvik etmiştir; bu, tarihsel ticaret yolları ve ağlarının, ekonomik karşılıklı bağımlılığın ve modern ticaret anlaşmaları ve ortaklıklarının varlığıyla açıkça

görülmektedir. Bunun yanında dış ticaret ise ekonomik büyümeyi teşvik ederek, kültürel alışverişi ve çeşitliliği kolaylaştırarak, diplomatik ilişkileri ve uluslararası etkiyi artırarak Türk devletlerinin kalkınmasında ve refahında önemli bir rol oynamıştır. Bu devletler iş birliği yapmaya ve ticaret yapmaya devam ettikçe bağlarını daha da güçlendirme ve bölgedeki karşılıklı büyümeye ve refaha katkıda bulunma potansiyeline sahiptirler. Fakat, siyasi kararların ihracat stratejileri üzerindeki etkisi küçümsenemeyecek oran artmıştır. Tarifeler, ticaret anlaşmaları, siyasi istikrar ve hükümet düzenlemelerinin tümü şirketlerin ihracat fırsatlarını ve başarısını şekillendirmede çok önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Jeopolitik çatışmalar, siyasi ideolojiler ve diplomatik ilişkiler, ihracat pazarlarını genişletmek isteyen işletmelerin durumunu daha da karmaşık hâle getiriyor. Bu zorluklara rağmen şirketler, ihracat pazarlarını çeşitlendirerek, lobi faaliyetleri yürüterek ve risk yönetimi stratejilerini uygulayarak siyasi etkilerle başa çıkabilirler. İşletmeler, politik faktörlere karşı bilgili, uyarlanabilir ve proaktif kalarak riskleri azaltabilir ve sürekli değişen küresel ortamda ihracat fırsatlarından yararlanabilirler. Ayrıca makaleden anlaşılacağı üzere Türk dünyasında siyaset ve ihracat arasındaki karmaşık ilişki, yüzyıllar boyunca gelişen dinamik ve çok yönlü bir konudur. Siyasi etkilerle şekillenen ilk ticaret yollarından Türk devletlerinin modern ihracat politikalarına kadar siyaset, ihracat stratejilerinin şekillenmesinde sürekli olarak önemli bir rol oynamıştır. Siyasi kararların ihracat öncelikleri, ticaret anlaşmaları ve genel ihracat performansı üzerindeki etkisi göz ardı edilemez bir düzeye çıkmıştır. Ancak, özellikle milliyetçilik ile küreselleşme, çevresel sürdürülebilirlik ve karar alma süreçlerinde şeffaflık gibi alanlarda, siyasi çıkarlar ile ihracat faydaları arasındaki hassas dengeye

ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Türk devletleri bu karmaşıklıklarla uğraşırken, siyasi mülahazalar ile ihracat avantajları arasında en uygun dengeyi bulmak, uzun vadeli ekonomik büyümeleri ve küresel rekabet güçleri açısından hayati önem taşıyacaktır. Sonuç olarak, Türk dünyası devletlerinde siyasetin ihracat üzerindeki etkisi tarihsel ve modern dönemlerde belirgin bir şekilde görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar olan süreçte, siyasi istikrar, uluslararası ilişkiler ve hükümet politikaları ihracat stratejilerini şekillendirmiştir. Modern Türk devletleri, küreselleşme ve uluslararası dinamiklere uyum sağlama çabası içinde ihracat politikalarını sürekli olarak yeniden değerlendirmektedir. Ortak dil ve kültürel miras, Türk devletleri arasında güçlü ticari ve ekonomik bağlar oluşturmakta, bu bağlar ekonomik büyüme, kültürel çeşitlilik ve diplomatik ilişkileri güçlendirmektedir. Türk dünyası devletleri, iş birliği ve ticaret yoluyla bölgesel kalkınma ve refahı artırma potansiyeline sahiptir. Bu süreçte, ayrıca siyasi kararların ihracat stratejilerine olan etkisi, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve uluslararası ticaretin geliştirilmesi için kritik öneme sahiptir

Kaynakça

- Akçapa, M. (2023). "Türk Devletleri Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi: Teşkilatın Dünü Bugünü ve Yarını". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 11 (34) 473-491.
- Akengin, H. (2017). "Türk Dünyası ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Üzerine Jeopolitik Bir Değerlendirme". *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 4 (1): 1-11.
- Altınkaya, Z. (2022) *Liberal Uluslararası Ticaret Politikaları Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme: Son Yüzyılında Osmanlı Devleti Maliye ve Finans Yazıları* 36 (118): 271-306.
- Bardakçı, H. (2015). "Azerbaycan'daki Tüketicilerin Türk Mallarına Bakışı ve Satın Alma Davranışlarının İncelenmesi". *Verimlilik Dergisi* (2): 43-58.

- Bardakçı, H., & Barut, A. (2021). "Türki Cumhuriyetlerde Fikri-Sinai Mülkiyet Hakları ile İthalat Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Panel Veri Analizi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 20 (77): 393-402.
- Bardakçı, H. (2024). "The Use Of Nazım Hikmet's Works As A Tool Of Cultural Diplomacy With Soviet Cartoons: Analysing In Terms Of Cultural Exchange". *Folklor Akademisi Dergisi* 7 (1): 496-504.
- Batmaz, N. İrmış, A. & Durak, İ. (2011). "Küreselleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler (1980-2010)". *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (1): 30-63.
- Beşirli, H. (2016). "Türk Dünyasının Kültürel Etkileşiminde Sosyal Hareketliliğin Önemi". *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* (56): 53-60.
- Bıyıklı, M. (2018). *Türk Dünyası Arasında Ortak Kuruluşlar İlişkiler ve İş Birlikleri*. Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek: ORASAM Yayınları.
- Bozkaya, Ö. & Kıncal, A. (2020). "Avrupa Birliği'nin Dış Ticaret Stratejisinde Normatif Güç Kullanımı". *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi* 28 (2): 255-284.
- Cevher, M. F. (2023). "Metaverse ve Pazarlama: Dijital Dönüşümün Yeni Boyutları". *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 7 (2): 79-104.
- Çalık Topuz, Z. (2016). "Küreselleşmenin Ulus-Devlete Etkileri". *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2 (3): 13-26.
- Çalışkan, A. (2023). "Türkiye'de 1960 Sonrası Uygulanan Sanayileşme Stratejilerinin Dış Ticaret Üzerine Etkileri". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi* 7 (1): 67-83.
- Çınar, A. (2010). *Ekonominin Seçmen İdeolojisi Üzerine Etkisi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Çınar, Y., & Uzun, Y. U. (2023). "Köklü Geçmişten Güçlü Geleceğe Türk Devletleri Teşkilatı: Küresel Ekonomik-Siyasal Potansiyeli ve Teşkilatın Geleceğine Dair Öngörüler". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* (12): 141-156.
- Dilek, S., Küçük, O., & Özdirek, R. (2017). "Homo Economicus Mu? İslami İnsan Mı?". *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 3 (4): 635-641.
- Doğan, A., & Uzun, A. (2014). "Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 15(1): 325-344.
- Erdal, H. (2017). "Tarihsel Tecrübeler Işığında Tedarik Zinciri Risk Yönetiminin Önemi". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (50): 121-139.
- Falay, N. (2017). *Asya'da Eski Türklerin Orta Çağdaki Sosyo-Ekonomik Yapıları ve Yaşamları*. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları (62): 1-43.
- Göksu, E. (2023). *Türkler İslam ve Türk Düşüncesi*. Erişim Tarihi: 04.06.2024 http://Devlet.Com.Tr/Makaleler/Y743-Turkler_Islam_Ve_Turk_Dusuncesi.Html.
- Kaplan, F., & Bolat, M. (2023). "İhracatçı Firmaların Covid-19 Salgını Sonrası Dış Pazar Stratejileri Üzerine Bir İnceleme". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 32 (1): 66-79.
- Karaçor, Z., & Atabey, A. (2014). "Türkiye Ekonomisinde Uygulanan İstikrar Politikalarının Tarihsel Süreç İçerisinde Analizi ve Bu Süreç İçerisinde Karar Birimlerinin Rolü". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 4 (1): 117-148.
- Karaçor, Z., & Atabey, A. (2014). "Türkiye Ekonomisinde Uygulanan İstikrar Politikalarının Tarihsel Süreç İçerisinde Analizi ve Bu Süreç İçerisinde Karar Birimlerinin Rolü". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 4 (1): 117-148.
- Karataş, Ş. (2015). "Türkiye'nin Uluslararası Siyasi İlişkilerinin Ekonomik İlişkilere Etkisi Ekseninde; Suriye, Irak ve İran ile Dış Ticareti". *Gümrük ve Ticaret Dergisi* (5): 83-93.

- Kayhan, S. (2020). İpek Yolu ve Türk Dünyasının Tarihi – Bugünü. Erişim Tarihi: 01.06.2024 www.Turksam.Org.
- Kazancı, B. (2021). Türk Cumhuriyetleri Arasında Olası Gümrük Birliği ve Diğer Entegrasyon Modellerinin Analizi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Kazancı, B. (2023). Modern Dünyada Türk Cumhuriyetleri. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Keleş, M., & Taş, H. Y. (2023). “The Rise Of China And Its Effects On Global Economic Balances: The Case Of The African Continent”. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 15 (29): 1-18.
- Kıral, Y., & Sarıışık, M. (2020). “Covid-19 Pandemisinin Turizm Sektörüne Yansımaları”. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 9 (4): 3003-3018.
- Koç, Ö. (2023). “Türk Dünyası’nda Jeopolitik Durum ve Enerji Stratejileri”. Akademik Hassasiyetler 10 (19): 437-457.
- Köksal, F. (2023). “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından Günümüze Vergi Politikaları”. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi 6 (64): 12-23.
- Nazlıoğlu, Ş. (2015). Kırgızistan Türkiye Arasındaki Ticari İlişkiler ve Yatırım Fırsatları. Ankara: Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Onat, S. (2022). “Devletlerarası Güç Savaşlarında Enerji Kaynaklarının Rolü”. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 11 (2): 345-358.
- Önder, A., & Taşpınar, E. (2013). “Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan İstikrar Programlarının Ekonomik Yapıya Etkileri”. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi 5 (9): 36-50.
- Peker, M., & Deveci, K. (2020). “Türkiye’de Kamu Harcamalarının Gelişimi ve İktisadi Büyüme İlişkisi”. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 20 (4): 1840-1864.
- Tanrıverdi, H. (2019). “Asya’nın Parlayan Yıldızı: Malezya ve Türk Dünyası ile Olası İlişkiler”. Asya Araştırmaları Dergisi 3 (2): 112-130.
- Topuz, Z. Ç. (2016). “Küreselleşmenin Ulus-Devlete Etkileri”. Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2 (3): 13-26.
- Yavuz, M. (2023). “Geçmişten Günümüze Türk Dünyası’nda Siyasi Birlik Arayışları”. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (51): 219-235.

